OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO JULIANE KOKOTT przedstawiona w dniu 2 września 2010 r.[1]

I – Wprowadzenie

1. Niniejszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni rozporządzenia Rady (WE) nr 1206/2001 z dnia 28 maja 2001 r. w sprawie współpracy między sądami państw członkowskich przy przeprowadzaniu dowodów w sprawach cywilnych lub handlowych[2]. Zasadniczo chodzi w nim o kwestię, czy sąd wezwany może uzależnić przesłuchanie świadka od dokonania przez sąd wzywający zwrotu należności świadka. Najpierw należy jednak wyjaśnić, czy wniosek jest dopuszczalny, ponieważ istnieje możliwość, że w chwili składania wniosku sądowi odsyłającemu nie przysługiwało prawo do jego złożenia.

II – Ramy prawne

A – *Prawo Unii*

2. Motyw 16 rozporządzenia nr 1206/2001 stanowi:

„Wykonanie wniosku zgodnie z art. 10 nie powinno być podstawą żądania zwrotu opłat lub kosztów. Jeżeli jednak sąd wezwany żąda takiego zwrotu, wynagrodzenia biegłych i tłumaczy, jak również koszty wynikające z zastosowania art. 10 ust. 3 i 4 nie powinny być ponoszone przez ten sąd. W takim wypadku sąd wzywający powinien podjąć niezbędne środki, aby zapewnić niezwłoczny zwrot. Jeżeli wymagana jest opinia biegłego, sąd wezwany może przed wykonaniem wniosku zwrócić się do sądu wzywającego o odpowiednią kaucję lub zaliczkę na poczet kosztów".

1 — Język oryginału: niemiecki.

2 — Dz.U. L 174, s. 1 (zwane dalej „rozporządzeniem nr 1206/2001"). Zjednoczone Królestwo i Irlandia, zgodnie z art. 3 Protokołu w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii, załączonego do Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, powiadomiły o zamiarze przyjęcia i stosowania niniejszego rozporządzenia (motyw 21 rozporządzenia nr 1206/2001).

3. Artykuł 10 rozporządzenia nr 1206/2001, zawierający przepisy ogólne dotyczące wykonywania wniosku, stanowi:

„1. Sąd wezwany niezwłocznie wykonuje wniosek, nie później jednak niż w ciągu 90 dni od wpłynięcia wniosku.

2. Sąd wezwany wykonuje wniosek zgodnie z prawem swojego państwa członkowskiego.

[…]".

4. Artykuł 14 rozporządzenia nr 1206/2001 brzmi następująco:

„1. Wniosek o przesłuchanie osoby nie zostaje wykonany, jeżeli dana osoba powoła się na prawo odmowy zeznań lub zakaz zeznań, które lub który:

a) jest przewidziane(-y) w prawie państwa członkowskiego sądu wezwanego; lub

b) jest przewidziane(-y) w prawie państwa członkowskiego sądu wzywającego i prawo takie zostało wskazane we wniosku lub, w razie potrzeby, potwierdzone przez sąd wzywający na wniosek sądu wezwanego.

2. Poza przyczynami, o których mowa w ust. 1, można odmówić wykonania wniosku, tylko jeżeli:

[…]

d) kaucja lub zaliczka, o które zwrócono się zgodnie z art. 18 ust. 3, nie zostały złożone bądź wpłacone w ciągu 60 dni od odpowiedniego żądania sądu wezwanego.

[…]".

5. Artykuł 18 rozporządzenia nr 1206/2001 brzmi następująco:

„1. Nie można żądać zwrotu opłat lub kosztów za wykonanie wniosku zgodnie z art. 10.

2. Jeżeli jednak żąda tego sąd wezwany, sąd wzywający niezwłocznie zapewnia zwrot:

— wynagrodzeń biegłych i tłumaczy; oraz

— kosztów zaistniałych wskutek zastosowania art. 10 ust. 3 i 4.

Obowiązek stron poniesienia tych wynagrodzeń oraz kosztów podlega prawu państwa członkowskiego sądu wzywającego.

3. Jeżeli wymagana jest opinia biegłego, sąd wezwany może przed wykonaniem wniosku zwrócić się do sądu wzywającego o odpowiednią kaucję lub zaliczkę na poczet kosztów biegłego. We wszystkich innych wypadkach wykonanie wniosku nie może być uzależniane od kaucji lub zaliczki.

Kaucję lub zaliczkę składają bądź wpłacają strony, jeżeli jest to przewidziane w prawie państwa członkowskiego sądu wzywającego".

B – *Umowy międzynarodowe*

6. Konwencja o przeprowadzaniu dowodów za granicą w sprawach cywilnych lub handlowych, sporządzona w Hadze dnia 18 marca 1970 r. (zwana dalej „konwencją haską o przeprowadzaniu dowodów") nie obowiązywała wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej. Rozporządzenie nr 1206/2001 miało na celu wprowadzenie uregulowań wiążących wszystkie państwa członkowskie [3] i zastąpienie w tym zakresie konwencji haskiej o przeprowadzaniu dowodów, do której odnosi się również motyw 6 rozporządzenia.

7. Artykuł 14 konwencji haskiej o przeprowadzaniu dowodów stanowi:

„Wykonanie wniosku nie uzasadnia obowiązku zwrotu jakichkolwiek opłat lub kosztów.

Jednakże państwo wezwane może żądać od państwa wzywającego zwrotu wynagrodzeń wypłaconych biegłym i tłumaczom oraz kosztów spowodowanych zastosowaniem szczególnej procedury, na żądanie państwa wzywającego na podstawie artykułu 9 ustęp 2.

Organ wezwany, którego prawo zobowiązuje same strony do zebrania dowodów i który nie jest w stanie sam wykonać wniosku, może po otrzymaniu zgody organu wzywającego wyznaczyć w tym celu odpowiednią osobę. Wnosząc o zgodę, organ wezwany określa w przybliżeniu koszty wynikające z takiego postępowania. Organ wzywający, który udzielił swej zgody, zwraca wszelkie powstałe koszty; bez takiej zgody organ wzywający nie ponosi kosztów".

3 — Z wyjątkiem Danii, zob. art. 1 ust. 3 rozporządzenia nr 1206/2001.

8. Artykuł 26 konwencji haskiej o przeprowadzaniu dowodów stanowi:

„Jeżeli Umawiające się Państwo jest do tego zobowiązane ograniczeniami konstytucyjnymi, może zażądać od państwa wzywającego zwrotu kosztów związanych z wykonywaniem wniosków i z doręczaniem pism koniecznych do zapewnienia stawiennictwa osób, które mają być przesłuchane, kosztów stawiennictwa takich osób oraz kosztów sporządzania protokołów z czynności dowodowych.

Jeżeli państwo złożyło wniosek na podstawie postanowień ustępu poprzedzającego, każde inne Umawiające się Państwo może żądać od tego państwa zwrotu analogicznych kosztów".

III – Stan faktyczny i pytanie prejudycjalne

9. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym został złożony w związku ze sporem pomiędzy Arturem Weryńskim a Mediatel 4B spółką z o.o. dotyczącym odszkodowania z tytułu umowy o zakazie konkurencji. W ramach tego postępowania polski Sąd Rejonowy dla Warszawy Śródmieścia (sąd odsyłający) w dniu 6 stycznia 2009 r. wezwał na podstawie rozporządzenia nr 1206/2001 irlandzki Dublin Metropolitan District Court do przesłuchania świadka. Sąd wezwany uzależnił jednak przesłuchanie świadka od wpłaty zaliczki w wysokości 40 EUR na poczet zwrotu kosztów, który zgodnie z prawem irlandzkim przysługuje świadkom, i pismem z dnia 12 stycznia 2009 r. wezwał polski sąd do zapłaty tej kwoty.

10. W tych okolicznościach postanowieniem z dnia 17 lipca 2009 r. sąd odsyłający zawiesił postępowanie i zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy sąd wezwany ma prawo żądać od sądu wzywającego zaliczki na poczet należności świadka lub zwrotu należności wypłaconych świadkowi przesłuchiwanemu na podstawie rozporządzenia Rady (WE) nr 1206/2001 z dnia 28 maja 2001 r. dotyczącego współpracy między sądami państw członkowskich przy przeprowadzaniu dowodów w sprawach cywilnych i handlowych czy też powinien pokryć je z własnych środków finansowych?".

11. W ramach postępowania przed Trybunałem rządy irlandzki i polski oraz Komisja złożyły uwagi na piśmie i uwagi ustne. Ponadto udział w pisemnej fazie postępowania wzięły rządy niemiecki, fiński i czeski.

IV – Ocena prawna

A – *Dopuszczalność wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym*

12. Na wstępie należy wyjaśnić, czy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jest dopuszczalny.

1. Właściwość Trybunału

13. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy rozporządzenia nr 1206/2001, które zostało przyjęte na podstawie art. 61 lit. c) i art. 67 ust. 1 WE, wchodzących w zakres tytułu IV części III traktatu WE (wizy, azyl, imigracja i inne polityki związane ze swobodnym przepływem osób, m.in. współpraca sądowa w sprawach cywilnych). Zgodnie z art. 68 ust. 1 WE prawo do przedstawiania pytań prejudycjalnych dotyczących aktów prawnych wydanych na podstawie tego tytułu mają tylko te sądy, których orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego. Wraz z wejściem w życie traktatu z Lizbony art. 68 WE został uchylony, a zatem aktualnie ograniczenie to już nie istnieje [4].

14. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wpłynął do Trybunału Sprawiedliwości przed wejściem w życie traktatu z Lizbony, a mianowicie w dniu 23 lipca 2009 r. Zgodnie z obowiązującym w tamtym czasie art. 68 WE należałoby zatem zbadać, czy sąd składający wniosek jest sądem orzekającym w ostatniej instancji.

15. W przypadku Sądu Rejonowego dla Warszawy Śródmieścia mamy do czynienia z sądem orzekającym w pierwszej instancji, od którego orzeczeń można wnieść apelację do Sądu Okręgowego. Jednakże kwalifikacja jako sąd orzekający w ostatniej instancji zależy zarówno w ramach art. 68 ust. 1 WE, jak i art. 234 ust. 3 WE od okoliczności konkretnego przypadku: również sądy niższych instancji, których orzeczenia są w konkretnym postępowaniu niezaskarżalne, są

4 — Zgodnie z art. 10 ust. 1 protokołu nr 36 do traktatu z Lizbony (w sprawie postanowień przejściowych) jako środek przejściowy i w odniesieniu do aktów prawnych Unii w dziedzinie współpracy policyjnej i współpracy sądowej w sprawach karnych, które zostały przyjęte przed wejściem w życie traktatu z Lizbony, w dniu wejścia w życie tego traktatu uprawnienia przyznane Trybunałowi Sprawiedliwości pozostają ograniczone. Zgodnie z art. 10 ust. 3 w każdym przypadku środek przejściowy, o którym mowa w ust. 1, przestaje obowiązywać pięć lat po dacie wejścia w życie traktatu z Lizbony. Tak więc rozpatrywana tutaj kwestia następczego zniesienia ograniczenia prawa do przedstawiania pytań prejudycjalnych może się pojawić jeszcze raz w przyszłości.

w rozumieniu tego przepisu sądami orzekającymi w ostatniej instancji [5].

16. Jak stwierdziłam w mojej opinii w sprawie Tedesco, zwłaszcza w przypadku rozporządzenia nr 1206/2001 należy mieć ponadto na uwadze, że ustalenie okoliczności faktycznych stanowi zwykle domenę sądów niższych instancji, a nie sądów orzekających w ostatniej instancji [6]. Aby w ogóle umożliwić dokonanie wykładni rozporządzenia nr 1206/2001 przez Trybunał, pojęcie sądu orzekającego w ostatniej instancji w rozumieniu art. 68 ust. 1 WE nie może być zatem interpretowane w sposób zbyt ścisły. W szczególności za uprawnione do wystąpienia z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym nie powinno się uznawać wyłącznie sądów najwyższych.

17. Rząd polski stwierdził, że prawo polskie nie przewiduje możliwości odwołania od orzeczenia sądu odsyłającego w przedmiocie kosztów związanych z przesłuchaniem świadka.

18. Jednakże nie wszystkie środki procesowe, które sąd zasądza w drodze postanowień niepodlegających zaskarżeniu, czynią z niego sąd orzekający w ostatniej instancji w rozumieniu art. 68 ust. 1 WE. Orzeczenie częściowe, które nie podlega zaskarżeniu, winno raczej kończyć odrębne postępowanie lub określoną fazę postępowania, a pytanie prejudycjalne winno odnosić się dokładnie do tego postępowania lub tej fazy postępowania [7].

19. Należy powątpiewać w to, że rozpatrywane tutaj postanowienia sądu odsyłającego dotyczące przesłuchania świadka tudzież poniesionych w tym względzie kosztów spełniają kryterium określonej fazy postępowania.

20. Ostatecznie można jednak pominąć kwestię, czy sąd odsyłający należy uznać za sąd orzekający w ostatniej instancji i czy miał on prawo do przedstawienia pytań prejudycjalnych na podstawie art. 68 ust. 1 WE. Po wejściu w życie traktatu z Lizbony wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym stał się bowiem w każdym razie dopuszczalny a posteriori.

21. W drodze traktatu z Lizbony dawne ograniczenie prawa do przedstawiania pytań prejudycjalnych, zawarte w art. 68 ust. 1 WE zostało zniesione bez zastąpienia go innym ograniczeniem. Do wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczących

5 — Zobacz moja opinia z dnia 18 lipca 2007 r. w sprawie C-175/06 Tedesco, Zb.Orz. s. I-7929, pkt 21, 22; wyrok z dnia 25 czerwca 2009 r. w sprawie C-14/08 Roda Golf & Beach Resort, Zb.Orz. s. I-5439, pkt 29; a także opinia rzecznika generalnego D. Ruiza-Jaraba Colomera z dnia 5 marca 2009 r. w tej właśnie sprawie, pkt 28 i nast.

6 — Zobacz moja ww. w przypisie 5 opinia w sprawie Tedesco, pkt 22.

7 — Zobacz moja ww. w przypisie 5 opinia w sprawie Tedesco, pkt 26.

wykładni aktów prawnych z zakresu wiz, azylu, imigracji i innych polityk związanych ze swobodnym przepływem osób, a więc również rozporządzenia nr 1206/2001 stosuje się obecnie, zgodnie z art. 267 TFUE, przepisy ogólne dotyczące wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zawarte w art. 267 TFUE. Dlatego sądy nieorzekające w ostatniej instancji mają prawo przedstawiania pytań prejudycjalnych również w tych dziedzinach.

22. Chociaż traktat z Lizbony wszedł w życie dopiero po wpłynięciu do Trybunału wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, system uregulowań Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej stosuje się ratione temporis również do niniejszego wniosku. W istocie decydujące znaczenie dla kwestii prawa do przedstawienia pytań prejudycjalnych powinna mieć chwila wydania rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku, a nie chwila wpłynięcia wniosku.

23. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem przepisy proceduralne mają zastosowanie do wszystkich postępowań toczących się w momencie ich wejścia w życie, w odróżnieniu od przepisów materialnych, które co do zasady nie obowiązują w stosunku do sytuacji powstałych przed ich wejściem w życie [8]. Nie ma potrzeby rozstrzygać, czy orzecznictwo to znajduje zastosowanie do przepisów dotyczących prawa sądów krajowych do przedstawiania pytań prejudycjalnych. Z istoty i celu pierwotnego ograniczenia prawa do przedstawiania pytań zawartego w art. 68 WE wynika w każdym razie, że pierwotnie niedopuszczalny wniosek należy uważać za dopuszczalny a posteriori. Ograniczenie to miało z jednej strony na celu ochronę Trybunału przed przeciążeniem z powodu nieprzewidywalnej liczby wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym [9]. Z drugiej strony dążono do zapobieżenia sytuacji, w której wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym składane przez sądy nieorzekające w ostatniej instancji powodowałyby nieuzasadnioną przewlekłość postępowań przed sądami krajowymi.

24. Zniesienie ograniczenia prawa do przedstawiania pytań prejudycjalnych w drodze traktatu z Lizbony stanowi dowód na to, że państwa członkowskie nie widzą już takich zagrożeń i że, wręcz przeciwnie, pragną, aby została właśnie stworzona możliwość występowania z wnioskami o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym przez wszystkie sądy, również w przypadku postępowań z zakresu dawnego tytułu IV traktatu WE, tak jak ma to miejsce w pozostałych przypadkach tychże wniosków. W celu zapobieżenia przewlekłości postępowań w sprawach z tego zakresu, charakteryzujących się szczególnymi wymogami dotyczącymi pilności, został wreszcie w 2008 r. wprowadzony nowy pilny tryb prejudycjalny [10]. Ta zmiana stanowiska przemawia za tym, aby wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, który wpłynął przed wejściem w życie traktatu z Lizbony, ale nie został jeszcze rozpatrzony, uznać za dopuszczalny.

8 — Zobacz m.in. wyrok z dnia 9 marca 2006 r. w sprawie C-293/04 Beemsterboer Coldstore Services, Zb.Orz. s. I-2263, pkt 21; wyrok z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie C-467/05 Dell'Orto, Zb.Orz. s. I-5557, pkt 48, 49.

9 — Zobacz w tym względzie również ww. w przypisie 5 opinia rzecznika generalnego D. Ruiza-Jaraba Colomera w sprawie Roda Golf & Beach Resort, pkt 22.

10 — Decyzja Rady z dnia 20 grudnia 2007 r. w sprawie zmiany Protokołu w sprawie statutu Trybunału Sprawiedliwości; Zmiany regulaminu Trybunału Sprawiedliwości, przyjęte przez Trybunał w dniu 15 stycznia 2008 r. (Dz.U. L 24, s. 39).

25. Za tym, aby wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sądów niższych instancji, które wpłynęły do Trybunału w trakcie okresu przejściowego, krótko przed wejściem w życie traktatu z Lizbony, i są przez Trybunał rozpatrywane dopiero po jego wejściu w życie, uznać za dopuszczalne, przemawiają wreszcie kwestie celowości i zasada ekonomiki procesowej. Odrzucenie wniosku jako niedopuszczalnego prowadziłoby w ostateczności do tego, że sąd, któremu przysługuje prawo do wystąpienia z takim wnioskiem, ponownie przedstawi to samo pytanie prejudycjalne [11], co wiązałoby się ze znacznymi dodatkowymi trudnościami administracyjnymi i z niepotrzebnym przedłużeniem czasu trwania postępowania przed sądem krajowym.

26. Sąd odsyłający jest zatem uprawniony do wystąpienia z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

2. Znaczenie pytań prejudycjalnych dla sprawy

27. W następnej kolejności należy zbadać, czy przedstawione przez sąd odsyłający pytania mają znaczenie dla sprawy.

28. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem dotyczącym art. 234 WE, które znajduje zastosowanie również do art. 267 TFUE, w ramach współpracy pomiędzy Trybunałem a sądami krajowymi do sądu krajowego, przed którym sprawa zawisła i którego odpowiedzialnością jest w sprawie przed nim zawisłej orzec, należy dokonanie oceny, z uwzględnieniem szczególnych okoliczności sprawy, czy wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jest niezbędne do wydania wyroku w postępowaniu przed sądem krajowym, jak i oceny zasadności pytań, z którymi zwraca się on do Trybunału. W konsekwencji, gdy postawione pytania prejudycjalne dotyczą wykładni prawa Unii, Trybunał jest co do zasady zobowiązany orzec w sprawie [12], i w odniesieniu do przedstawionych przez sądy krajowe pytań prejudycjalnych stosuje się zatem domniemanie istotności dla sprawy [13].

29. Domniemanie to może jednak zostać obalone w wyjątkowych przypadkach, gdy oczywiste jest, że wnioskowana wykładnia przepisów prawa Unii, których dotyczą pytania, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym bądź przedmiotem sporu przed sądem krajowym lub gdy zagadnienie ma charakter hipotetyczny, bądź gdy Trybunał nie dysponuje informacjami o okolicznościach faktycznych i prawnych niezbędnymi do udzielenia użytecznej odpowiedzi na postawione mu pytania. Poza tymi przypadkami Trybunał ma co do zasady obowiązek

11 — Tak stało się w sprawie C-278/09 Martinez, w której postanowieniem z dnia 20 listopada 2009 r., a więc przed wejściem w życie traktatu z Lizbony, Trybunał stwierdził brak swojej właściwości w oparciu o ograniczenie prawa do przedstawiania pytań prejudycjalnych, zawarte w art. 68 WE, Zb.Orz. s. I-11099, W dniu 6 kwietnia 2010 r. sąd odsyłający ponownie zwrócił się z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym (sprawa C-161/10).

12 — Zobacz m.in. wyroki: z dnia 15 grudnia 1995 r. w sprawie C-415/93 Bosman, Rec. s. I-4921, pkt 59; z dnia 13 lipca 2006 r. w sprawach połączonych od C-295/04 do C-298/04 Manfredi i in., Zb.Orz. s. I-6619, pkt 26.

13 — Wyroki: z dnia 16 czerwca 2005 r. w sprawie C-105/03 Pupino, Zb.Orz. s. I-5285, pkt 30; z dnia 9 października 2008 r. w sprawie C-404/07 Katz, Zb.Orz. s. I-7607, pkt 31; z dnia 22 kwietnia 2010 r. w sprawie C-82/09 Dimos Agios Nikolaos, Zb.Orz. s. I-3649, pkt 15.

wydania orzeczenia w przedmiocie pytań prejudycjalnych dotyczących wykładni aktów prawnych [14].

30. W drodze pytania prejudycjalnego sąd odsyłający zmierza do wyjaśnienia, czy sąd wezwany, czyli irlandzki Metropolitan District Court, ma prawo żądać zaliczki na poczet należności świadka związanych z jego przesłuchaniem tudzież zwrotu wypłaconych mu należności, czy też pokrycie tych kosztów należy raczej do obowiązków sądu wezwanego.

31. Przy takim sformułowaniu pytanie prejudycjalne dotyczy wyłącznie czynności i obowiązków sądu wezwanego. W takim zakresie odpowiedź na nie nie miałaby bezpośredniego związku z sądem odsyłającym. W razie pojawienia się wątpliwości co do obowiązków sądu wezwanego do tego właśnie sądu należałoby ewentualne zwrócenie się do Trybunału Sprawiedliwości w przedmiocie wykładni rozporządzenia nr 1206/2001. Gdyby kierować się w sposób ścisły treścią pytania, to pytanie to nie miałoby znaczenia dla sporu, którego rozstrzygnięcie należy do sądu odsyłającego.

32. Sądowi odsyłającemu chodzi jednak w zasadzie o kwestię, w jakim zakresie on sam ma obowiązek wpłaty takiej zaliczki tudzież pokrycia kosztów. Nie mamy więc do czynienia wyłącznie z pytaniem dotyczącym praw i obowiązków innego sądu. Prawa i obowiązki sądu wezwanego, które stanowią przedmiot pytania prejudycjalnego, są raczej bezpośrednim odpowiednikiem praw i obowiązków sądu wzywającego, który zwrócił się z pytaniem prejudycjalnym. Z tego powodu uważam za przydatne przeformułowanie pytania prejudycjalnego w ten sposób, że dotyczy ono kwestii, czy sąd wzywający ma obowiązek wpłaty zaliczki na rzecz sądu wezwanego, tudzież następczego zwrotu kosztów poniesionych przez sąd wezwany.

33. Jednak nawet po takim przeformułowaniu pytania prejudycjalnego pojawia się kwestia, czy wykładnia rozporządzenia nr 1206/2001 ma w niniejszym przypadku znaczenie dla sprawy, bowiem ewentualny obowiązek zwrotu kosztów poniesionych przez świadka dotyczy jako taki wyłącznie stosunku między sądem wezwanym a sądem wzywającym. Nie wpływa ona bezpośrednio na rezultat postępowania przed sądem krajowym, które dotyczy roszczenia odszkodowawczego.

34. Również Komisja zwróciła uwagę, że na pierwszy rzut oka zdaje się, iż pytanie prejudycjalne jest niedopuszczalne, ponieważ dotyczy wyłącznie współpracy między sądami i tym samym zadań administracyjnych sądu odsyłającego, a nie jego działalności orzeczniczej.

35. W każdym razie, co się tyczy kwestii, czy sąd wzywający ma obowiązek wpłaty zaliczki na poczet zwrotu kosztów świadka, aby sąd wezwany przesłuchał tegoż świadka, należy uznać, że kwestia ta ma jednak znaczenie

14 — Zobacz m.in. ww. w przypisie 12 wyrok w sprawie Bosman, pkt 61; wyrok z dnia 10 stycznia 2006 r. w sprawie C-344/04 IATA i ELFAA, Zb.Orz. s. I-403, pkt 24.

dla sprawy. Jeżeli bowiem sąd irlandzki uzależnia przesłuchanie świadka od wpłaty zaliczki, to wzywającemu sądowi polskiemu pozostaje jedynie możliwość albo rezygnacji z przeprowadzenia dowodu, albo zapłaty zaliczki na poczet kosztów, której być może nie musi on płacić na podstawie rozporządzenia nr 1206/2001. Niedokonanie wpłaty zaliczki i, co za tym idzie, brak przesłuchania świadka mogą mieć bezpośredni wpływ na rozstrzygnięcie sprawy zawisłej przed sądem krajowym. W istocie w braku innych dowodów sąd mógłby na przykład na podstawie reguł dotyczących ciężaru dowodu wydać orzeczenie merytorycznie niekorzystne dla tej ze stron, która wezwała świadków zagranicznych.

36. Trudniej jest dokonać oceny kwestii, czy *następczy* zwrot kosztów poniesionych przez świadka ma znaczenie dla sprawy, ponieważ w niniejszym przypadku sąd wezwany dokonał przesłuchania świadka i sąd wzywający może się na tym to przesłuchaniu oprzeć przy rozstrzyganiu zawisłej przed nim sprawy. Kwestia zwrotu kosztów pojawia się mimo wszystko w kontekście rozstrzygnięcia o kosztach w postępowaniu przed sądem krajowym, a zatem nie jest ona w każdym razie w sposób oczywisty pozbawiona znaczenia dla wydania rozstrzygnięcia w tymże postępowaniu. Ponadto należy jeszcze raz przypomnieć, że większość kwestii odnoszących się do wykładni rozporządzenia nr 1206/2001 dotyczącego przeprowadzania dowodów będzie związana ze sprawą zawisłą przed sądem krajowym tylko w sposób pośredni. Stosowanie zbyt daleko idących wymogów odnoszących się do znaczenia dla sprawy prowadziłoby do wykluczenia w wielu przypadkach możliwości dokonania wykładni tego rozporządzenia w ramach wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

37. Na rozprawie przed Trybunałem nie wyjaśniono, czy sąd odsyłający opłacił już ewentualnie żądane przez irlandzki sąd należności świadka. Sąd odsyłający nie poruszył tej kwestii. Jednak również w przypadku zapłaty [15] tych należności pytanie prejudycjalne nie stałoby się w sposób oczywisty nieistotne. Gdyby taka zapłata nie była zgodna z rozporządzeniem nr 1206/2001, to powstałaby kwestia zwrotu tych należności na rzecz sądu wzywającego. A zatem w ramach rozstrzygnięcia o kosztach wciąż istotne byłoby zagadnienie zgodności z prawem wystosowanego przez sąd wezwany żądania pokrycia tych kosztów.

38. Dlatego moim zdaniem pytanie prejudycjalne ma znaczenie dla sprawy zarówno w zakresie, w jakim dotyczy obowiązku wpłaty zaliczki, jak i w zakresie, w jakim dotyczy obowiązku zwrotu kosztów i, co za tym idzie, jest dopuszczalne.

15 — Po rozprawie rządy irlandzki i polski wskazywały w swych uwagach pisemnych na to, że sąd odsyłający wpłacił żądaną zaliczkę na poczet należności świadka w wysokości 40 EUR.

B – *W przedmiocie pytania prejudycjalnego*

1. Zaliczka na poczet należności świadka

39. W drodze pytania prejudycjalnego sąd polski zmierza zasadniczo do wyjaśnienia, czy ciąży na nim obowiązek pokrycia należności świadka przesłuchanego przez sąd wezwany – czy to w formie wpłaty zaliczki, czy też następczego zwrotu kosztów.

42. W rezultacie należy najpierw wyjaśnić, czy sąd wzywający może zostać zobowiązany do wpłaty na rzecz sądu wezwanego zaliczki na poczet należności świadka, tak aby sąd wezwany przystąpił do przesłuchania tegoż świadka, a więc innymi słowy, czy sąd wezwany może odmawiać przesłuchania świadka dopóty, dopóki sąd wzywający nie wpłaci na jego rzecz zaliczki na poczet należności tego świadka.

40. Na wstępie należy stwierdzić, że niniejszy stan faktyczny jest objęty zakresem stosowania art. 1 ust. 1 rozporządzenia nr 1206/2001. Sąd jednego z państw członkowskich zwrócił się bowiem w sprawie cywilnej do właściwego sądu innego państwa członkowskiego o przeprowadzenie dowodu. Przesłuchanie świadka zostało w sposób wyraźny wymienione w art. 4 ust. 1 lit. e) tego rozporządzenia jako przedmiot wniosku.

43. Rząd irlandzki jest zdania, że z uwagi na to, iż do wykonania wniosku znajduje zastosowanie prawo irlandzkie, uzależnienie przesłuchania świadka od uprzedniej zapłaty jego należności przez sąd wzywający jest zgodne z rozporządzeniem. W istocie według prawa irlandzkiego świadek ma tylko wtedy obowiązek złożenia zeznań, jeżeli uprzednio otrzymał kwotę odpowiadającą wydatkom związanym ze stawiennictwem przed sądem.

41. Zgodnie z art. 10 ust. 2 rozporządzenia nr 1206/2001 sąd wezwany wykonuje wniosek zgodnie z prawem swojego państwa członkowskiego. Według prawa irlandzkiego świadek ma tylko wtedy obowiązek stawienia się przed sądem, jeżeli uprzednio otrzymał kwotę wydatków związanych ze stawiennictwem przed sądem (na przykład kosztów podróży). Uczestnicy postępowania zgadzają się co do tego, że świadkowi nie można odmówić zapłaty należnych mu kwot. Niejasne jest jedynie to, czy zapłata z tego tytułu ma zostać dokonana przez sąd wzywający.

44. Przyczyny odmowy wykonania wniosku określone zostały w art. 14 rozporządzenia nr 1206/2001. Artykuł 14 ust. 1 tego rozporządzenia dotyczy odmowy wykonania wniosku w przypadkach skorzystania z prawa do odmowy składania zeznań lub niemożności składania zeznań przez daną osobę. Artykuł 14 ust. 2 wspomnianego rozporządzenia zawiera dalsze przyczyny, ze względu na które można odmówić wykonania wniosku. Artykuł 14 ust. 2 lit. d) rozporządzenia nr 1206/2001 dotyczy przypadku, w którym kaucja lub zaliczka, o które zwrócono się zgodnie z art. 18 ust. 3 tego rozporządzenia,

nie zostały złożone bądź wpłacone. Zgodnie z tym przepisem zaliczki można żądać za opinię biegłego. Roszczenie o wpłatę zaliczki na przesłuchanie świadka nie zostało tam przewidziane.

Sąd wzywający nie ma więc obowiązku wpłaty takiej zaliczki.

2. Zwrot należności świadka

45. Uzależnienie wykonania wniosku od zapłaty należności świadka nie byłoby zatem sprzeczne z art. 14 rozporządzenia nr 1206/2001 jedynie wtedy, gdyby wymienione w tym artykule przyczyny odmowy wykonania miały charakter nie wyczerpujący, a jedynie przykładowy. Jednakże przeciwko takiej interpretacji przemawia już choćby treść art. 14 ust. 2 tego rozporządzenia. Stanowi on bowiem, że „w uzupełnieniu przyczyn, o których mowa w ust. 1, można odmówić wykonania wniosku *tylko*, jeżeli […]" [16]. Wreszcie w motywie 11 wspomnianego rozporządzenia zostało również podkreślone, że aby zapewnić skuteczność niniejszego rozporządzenia, możliwość odmowy wykonania wniosku o przeprowadzenie dowodów powinna być ograniczona do ściśle określonych wyjątkowych sytuacji. Wynika z tego, że przyczyny odmowy wykonania wniosku zostały wymienione w art. 14 rozporządzenia nr 1206/2001 w sposób wyczerpujący.

47. W dalszej kolejności należy zbadać, czy sąd wezwany może domagać się, aby sąd wzywający dokonał następczego zwrotu należności świadka.

48. Artykuł 18 ust. 1 rozporządzenia nr 1206/2001 stanowi, że nie można żądać zwrotu opłat lub kosztów za wykonanie wniosku zgodnie z art. 10. Dlatego decydujące znaczenie ma to, czy należności świadka należy traktować jako opłaty lub koszty w rozumieniu tego przepisu.

46. Sąd wezwany nie może zatem uzależnić przesłuchania świadka od uprzedniej wpłaty zaliczki na poczet należności tego świadka.

49. Sąd wezwany i rząd irlandzki zwracają uwagę na to, że zgodnie z art. 10 ust. 2 rozporządzenia nr 1206/2001 sąd wezwany wykonuje wniosek zgodnie z prawem swojego państwa członkowskiego. Według prawa irlandzkiego świadkowie muszą stawić się przed sądem w celu złożenia zeznań tylko wtedy, gdy uprzednio otrzymali kwotę odpowiadającą wydatkom związanym ze stawiennictwem przed sądem. Zapłata tych

16 — Wyróżnienie dodane.

należności nie należy do sądu, lecz do strony, która świadka wskazała. Nie są to koszty sądowe i ich zapłata nie należy do sądu. Takie stanowisko jest zgodne z kontradyktoryjnym charakterem irlandzkiego postępowania cywilnego.

50. Zdaniem rządu irlandzkiego art. 18 ust. 1 rozporządzenia nr 1206/2001 dotyczy wyłącznie kosztów administracyjnych, a więc takich, które sąd ponosi w związku ze swoją działalnością. Należności świadków nie są objęte tym zakresem, ponieważ są one kosztami, które w każdym razie obciążają zgodnie z prawem irlandzkim strony postępowania i nie stanowią kosztów administracyjnych. Jako że należności świadków nigdy nie były objęte zakresem art. 18 ust. 1, rozporządzenie nr 1206/2001 nie stoi na przeszkodzie dochodzeniu należności świadków przez sąd wezwany. Pokrycie tych należności stanowi jego zdaniem obowiązek sądu wzywającego lub jednej ze stron postępowania przed sądem krajowym.

51. Należy najpierw wyjaśnić, że pojęcie kosztów podlega autonomicznej wykładni prawa Unii i nie jest zależne od kwalifikacji ustanowionych w poszczególnych prawach krajowych. Uzależnienie kwestii kosztów od poszczególnych krajowych pojęć kosztów stanowiłoby zaprzeczenie istoty i celów rozporządzenia, które dąży do szybkiego i nieskomplikowanego wykonywania wniosków o przeprowadzenie dowodów.

52. Moim zdaniem w zakres pojęcia opłat i kosztów w rozumieniu art. 18 ust. 1 rozporządzenia nr 1206/2001 wchodzą również należności, które wypłacane są na rzecz świadka przesłuchanego przez sąd wezwany.

53. Przemawia za tym z jednej trony treść tego przepisu. Artykuł 18 ust. 1 rozporządzenia nr 1206/2001 wymienia „opłaty" i „koszty". „Opłaty" należy interpretować jako kwoty wyznaczone przez sąd w zamian za jego działalność, a więc przytoczone przez rząd irlandzki koszty instytucjonalne, podczas gdy „koszty" należy interpretować jako kwoty, które sąd wydaje w toku postępowania na rzecz osób trzecich, takich jak na przykład biegli czy świadkowie. Inne wersje językowe również nie dostarczają podstaw do tego, by należności świadków należało uznać za wyłączone z zakresu art. 18 ust. 1 tego rozporządzenia [17], gdyż mieszczą się one w zakresie każdorazowo użytych pojęć.

54. Przeciwko stanowisku rządu irlandzkiego przemawia także wykładnia systematyczna. Gdyby art. 18 ust. 1 rozporządzenia nr 1206/2001 rzeczywiście dotyczył tylko kosztów instytucjonalnych, to nie byłoby potrzeby uwzględnienia w art. 18 ust. 2 tego rozporządzenia w ramach wyjątku od tej zasady przypadku zwrotu kosztów związanych z opiniami biegłych, w zakres których mogą

17 — Zobacz we francuskiej wersji językowej „Frais" tudzież „remboursement de taxes ou de frais"; w hiszpańskiej wersji językowej „Gastos" tudzież „abono de tasas o gastos"; w angielskiej wersji językowej „Costs" tudzież „reimbursement of taxes and costs"; w szwedzkiej wersji językowej „Kostnader" tudzież „avgifter och kostnader"; we włoskiej wersji językowej „Spese" tudzież „rimborso di tasse o spese".

wchodzić również koszty niebędące kosztami instytucjonalnymi według interpretacji rządu irlandzkiego. Takie koszty byłyby raczej w ogóle nieobjęte zakresem kosztów w rozumieniu art. 18 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia.

55. Również istota i cele rozporządzenia nr 1206/2001 przemawiają za szerokim pojmowaniem pojęcia kosztów w rozumieniu jego art. 18 ust. 1 z takim skutkiem, że pojęcie to obejmuje także należności świadków.

56. Zgodnie z motywami rozporządzenia nr 1206/2001 [18] jego celem jest proste, skuteczne i szybkie przeprowadzanie dowodów w sprawach transgranicznych. Przeprowadzenie dowodu w innym państwie członkowskim nie powinno skutkować przedłużeniem postępowania przed sądem krajowym i dlatego rozporządzenie nr 1206/2001 zawiera wiążące wszystkie państwa członkowskie [19] uregulowania mające na celu wyeliminowanie przeszkód, które mogą się pojawić w tej dziedzinie.

57. Z jednej strony obowiązki wpłaty zaliczki i zwrotu kosztów w ramach uiszczenia należności świadka utrudniają i spowalniają transgraniczne przesłuchiwanie świadków. Z drugiej strony stanowią one również ciężar finansowy dla państwa wezwanego. W tym względzie należy jednak wziąć pod uwagę, że – jak zauważył rząd fiński – każde państwo członkowskie może być zarówno państwem wezwanym, jak i państwem wzywającym, w związku z czym w ostatecznym rozrachunku takie koszty będą się wzajemnie znosić. Oczywiście nie chodzi tutaj o dokładne wyrównanie kwotowe. Do takiego wyrównania nawet jednak nie dążono, przeciwnie, w kontekście celów rozporządzenia brano pod uwagę możliwość, że nie będzie finansowej równowagi. W celu uniknięcia nadmiernych niedogodności ustanowiono więc w sposób wyraźny, że szczególnie wysokie koszty, jak na przykład koszty związane z biegłymi i tłumaczami, należy uznać za podlegające zwrotowi.

58. Obowiązek zapłaty należności przez sąd odsyłający może zatem powstać jedynie wówczas, gdy znajduje zastosowanie jeden z wyjątków zawartych w art. 18 ust. 2 rozporządzenia nr 1206/2001.

59. W przepisie tym ustanowiono, że wynagrodzenia biegłych i tłumaczy oraz koszty zaistniałe wskutek zastosowania art. 10 ust. 3 i 4 rozporządzenia nr 1206/2001 podlegają zwrotowi. Artykuł 10 ust. 3 i 4 tego rozporządzenia dotyczy z jednej strony przypadku, w którym sąd wzywający wnosi o wykonanie wniosku zgodnie ze szczególną formą. Artykuł 10 ust. 4 wspomnianego rozporządzenia dotyczy korzystania z technologii komunikacyjnych przy przeprowadzaniu dowodów. Należności świadków nie zostały tam

18 — Zobacz motywy 1, 2, 8, 10, i 11 rozporządzenia nr 1206/2001.

19 — Z wyjątkiem Danii, zob. art. 1 ust. 3 rozporządzenia nr 1206/2001.

wspomniane. Obowiązek zwrotu należności świadków byłby zatem zgodny z rozporządzeniem jedynie wówczas, gdyby zawarte w art. 18 ust. 2 rozporządzenia nr 1206/2001 wyliczenie wyjątków od zwolnienia od obowiązku zwrotu kosztów miało charakter przykładowy. Przeciwko temu przemawiają istota i cele rozporządzenia. Rozporządzenie zmierza do uproszczenia i przyspieszenia transgranicznego przeprowadzania dowodów. Dlatego wyjątki zawarte w art. 18 ust. 2 tego rozporządzenia należy uznać za wyliczenie wyczerpujące.

60. Wreszcie również geneza rozporządzenia przemawia za tym, że należności świadków nie podlegają zwrotowi. Zgodnie z motywem 6 i art. 21 ust. 1 rozporządzenia nr 1206/2001 ma ono zastępować Konwencję o przeprowadzaniu dowodów za granicą w sprawach cywilnych lub handlowych, sporządzoną w Hadze dnia 18 marca 1970 r. (konwencję haską o przeprowadzaniu dowodów), w związku z czym przy jego wykładni można sięgać do odpowiednich przepisów tejże konwencji haskiej.

61. Artykuł 18 rozporządzenia nr 1206/2001 stanowi pod względem treści odpowiednik art. 14 konwencji haskiej o przeprowadzaniu dowodów. Akapit pierwszy tego artykułu konwencji stanowi, że wykonanie wniosku nie uzasadnia obowiązku zwrotu jakichkolwiek opłat lub kosztów. Artykuł 14 akapit drugi tej konwencji zezwala państwu wezwanemu na żądanie od państwa wzywającego jedynie zwrotu wynagrodzeń wypłaconych biegłym i tłumaczom oraz kosztów spowodowanych zastosowaniem szczególnej procedury, na żądanie państwa wzywającego na podstawie artykułu 9 akapit drugi [20]. Konwencja haska z dnia 1 marca 1954 r. dotycząca procedury cywilnej stanowiła jeszcze w sposób wyraźny [21], że należności świadków co do zasady podlegają zwrotowi. Ze sprawozdania wyjaśniającego do konwencji haskiej o przeprowadzaniu dowodów wynika, że liczba przypadków, w których koszty podlegają zwrotowi, została w porównaniu z konwencją z 1954 r. świadomie zredukowana i dlatego zwrot należności świadka został celowo pominięty również z uwagi na to, że wiąże się on zazwyczaj z niskimi kwotami [22]. Jedynie zastrzeżenie konstytucyjne zostało przejęte przez art. 26 konwencji haskiej o przeprowadzaniu dowodów, zgodnie z którym umawiające się państwo, o ile jest do tego zobowiązane ograniczeniami konstytucyjnymi, może zażądać od państwa wzywającego między innymi zwrotu kosztów, które powstały przy

20 — Ponadto art. 14 akapit trzeci konwencji haskiej o przeprowadzaniu dowodów przewiduje jeszcze jeden przypadek przejęcia kosztów. Zgodnie z tym postanowieniem organ wezwany, którego prawo zobowiązuje same strony do zebrania dowodów i który nie jest w stanie sam wykonać wniosku, może po otrzymaniu zgody organu wzywającego wyznaczyć w tym celu odpowiednią osobę. Wnosząc o zgodę, organ wezwany określa w przybliżeniu koszty wynikające z takiego postępowania. Organ wzywający, który udzielił swej zgody, zwraca wszelkie powstałe koszty; bez takiej zgody organ wzywający nie ponosi kosztów.

21 — Zobacz art. 16: „Wykonanie rekwizycji nie może pociągać za sobą zwrotu jakichkolwiek opłat lub wydatków. Jednak w braku porozumienia odmiennego państwo wezwane może żądać od państwa wzywającego zwrotu należności zapłaconej świadkom lub biegłym oraz wydatków powstałych wskutek współdziałania urzędnika wykonawczego, które stało się potrzebne z powodu niestawienia się świadków dobrowolnie, lub wydatków wynikłych z ewentualnego zastosowania artykułu 14 ustęp 2".

22 — Zobacz sprawozdanie wyjaśniające Philipa W. Amrama, Explanatory Report on the 1970 Hague Evidence Convention, lit. j), dostępne pod adresem: http://hcch.e-vision.nl/upload/expl20e.pdf.

wykonywaniu wniosku i mają związek z przesłuchaniem osób.

62. Okoliczność, że rozporządzenie nr 1206/2001 przejęło treść art. 14 konwencji haskiej o przeprowadzaniu dowodów, nie odnosząc się jednak do wyjątku konstytucyjnego z art. 26 tejże konwencji haskiej, przemawia za tym, że należności świadków nie powinny co do zasady podlegać zwrotowi. Zatem zgodnie z art. 18 ust. 1 rozporządzenia nr 1206/2001 należności świadków co do zasady nie podlegają zwrotowi.

63. Ostatni aspekt pytania sądu odsyłającego, a mianowicie to, czy sąd wezwany musi w ostateczności pokryć koszty za pomocą własnych środków finansowych, nie ma żadnego znaczenia dla udzielenia odpowiedzi na pytanie prejudycjalne. Zgodnie z art. 10 ust. 2 rozporządzenia nr 1206/2001 wniosek zostaje wykonany zgodnie z prawem obowiązującym w państwie członkowskim. To prawo stosuje się również do kwestii, w jaki sposób i przez kogo pokrywane są należności świadka. Jako że pytanie to jest jedynie podsumowaniem pierwszych dwóch części pytania prejudycjalnego, Trybunał nie musi na nie osobno odpowiadać.

V – Wnioski

64. Proponuję zatem Trybunałowi, by na pytanie przedstawione przez Sąd Rejonowy odpowiedział następująco:

Artykuły 14 i 18 rozporządzenia Rady (WE) nr 1206/2001 z dnia 28 maja 2001 r. w sprawie współpracy między sądami państw członkowskich przy przeprowadzaniu dowodów w sprawach cywilnych lub handlowych należy interpretować w ten sposób, że sąd wzywający nie ma obowiązku wpłaty na rzecz sądu wezwanego zaliczki na poczet należności świadka ani następczego dokonania zwrotu należności wypłaconych przesłuchanemu świadkowi.